

noll27

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN KULTUR I VÄST

Unga, media och bibliotek

KRUT ÄR HÄR

Ny mötesplats för unga
på Malmö stadsbibliotek

5

ATT BÖRJA OM I RÄTT ÄNDE

Nystart för ungomsavdelningen
på Helsingborgs stadsbibliotek

14

noll27.se

Vem äger rummet?

Foto: Sara Larsson

Ungdomsavdelningen på ett bibliotek måste alltid ge plats åt den unga ensamma läsaren. Hen som ostört vill leta efter böcker och som inte vill närma sig gänget som slagit sig ner i de sköna fätöjlerna. Att läsa är i någon mån alltid en ensam syssla, ett sökande efter något nytt eller en stunds verklighetsflykt.

Det är inte alltid så lätt att märka eller räkna de där ensamma läsarna, de passar inte så lätt in i kommunernas mätinstrument. De vill kanske inte synas och vi bör nog låta bilden av hur de ser ut vara flytande. Någon som sitter i fätöjlerna med kompisarna ena dagen kanske vill vara en ensam osynlig besökare nästa gång, för att den tredje dagen delta i en aktivitet.

I debatten om sjunkande skolresultat menar man ibland att resultaten var bättre förr då lågpresterande och högpresterande elever var mer blandade, eftersom de högpresterande drog upp resultaten för hela klassen. Jag tror blandningen av olika slags besökare också är extremt viktig för att skapa en bra ungdomsavdelning på ett bibliotek. Det måste vara ett ställe som bekräftar och stärker den redan läsintresserade samtidigt som det lockar den ointresserade eller lässvaga. I ett bra biblioteksrum ska alla känna sig välkomna, ha en känsla av att rummet är till för dem, oavsett vilka de är.

Om den ena eller andra gruppen äger rummet mer än den andra kan det orsaka problem. Allt kan inte ett bibliotek styra över. Vilka som för stunden dominerar kan bero på skoltider med mera. Mest lyckosamt är förstås om olika grupper kan samsas om rummet hela tiden. Då är det störst chans att förstagångsbesökaren kommer tillbaka.

Ibland är det tyvärr så att en enda ganska stökig grupp äger biblioteksrummet under en längre period, kanske ett läsår. Förresten är det inte säkert att de är stökiga. En del ungdomar får leva med att de upplevs som stökiga bara de sitter i grupp och pratar lite för högt. Stökiga ungdomar på bibliotek är heller inget nytt. Vi kan läsa om dem i protokoll redan på 1800-talet. Är de då inte i själva verket en av bib-

liotekens allra trognaste grupper? Vore det inte smidigare att försöka utforma en verksamhet där de utan problem kan samsas med andra biblioteksbesökare?

Ett problem är att unga människor i grupp skapar rädsla bara de visar sig. Jag påstår att det är en rädsla som oftast är obefogad. Människor är sällan farliga. Men så länge det finns en rädsla för ungdomsgång på bibliotek så kan det skapa problem som gör att de periodvis skrämmer bort andra. Rädsla är ofta skambelagd och det vi skäms över vill vi sällan prata om. Jag tror att vi måste prata om de här rädslorna för att bli kvitt dem. Självklart löser vi inte några problem genom att sitta ner och prata om våra rädslor, men det är ett första steg.

I det lilla filialbiblioteket är det för det mesta en ungdomsbibliotekarie som, förutom att bedriva verksamhet mot en brokig och svärfångad målgrupp, dessutom har en rad andra arbetsuppgifter på sitt bord. En sådan ungdomsbibliotekarie förväntas ofta kunna skapa någonting av ingenting. Ibland går det ändå. Vad som krävs är nästan alltid mer resurser. De goda exemplen finns redan, det är bara att härma och lokalanpassa.

I själva verket befinner sig folkbibliotekens ungdomsverksamhet i en guldålder. Aldrig har det väl funnits så mycket dedikerad och kunnig personal som nu. Aldrig så mycket spännande verksamhet. Sällan har vi sett så god samtida ungdomslitteratur i olika genrer och format, för så väl dyslektiker, som nyanlända och den avancerade storläsaren. Äntligen lever vi i en tid då fler än svensklärarna och bibliotekarierna lyfter vikten av läsning.

Vi vet så lite om hur världen kommer att utvecklas. Ibland kan det vara svårt att veta hur vi bäst ska förbereda våra unga för vuxenlivet. Lyckas vi ge dem möjligheten att drömma sig bort i en bok eller bjuda in till en lång och spännande resa som läsare så har vi gett dem en bra kappsäck. ■

KARIN EGGERT

Kraft Kulturproduktion, kulturprojektledare

Innehåll Nr 4 | 2018

Vem äger rummet?

Karin Eggert Kraft om ungdomsbibliotekens guldålder

2

KRUT är här

Ny mötesplats för unga på Malmö stadsbibliotek

5

Unga berättar

Kort rapport från studien Unga berättar

8

En egen plats i staden

Unga från hela staden samlas på Dynamo, Göteborgs stadsbibliotek

9

Kommunicera mera

Om språkförbistringar och oförståelse

11

Att börja om i rätt ände

Nystart för ungdomsavdelningen på Helsingborgs stadsbibliotek

14

Utblick – Hamburg

Följ med till Hamburgs största folkbibliotek

16

Kinderbibliothek Hamburg – Kibi

Modellbibliotek för barn

20

Jugendbibliothek Hoeb4H

Trendigt ungdomsbibliotek i Hamburg

21

Literaturhaus Hamburg

Ett anrikt litteraturhus med verksamhet för unga

22

Bibblan + Bubblan = sant

Ett besök på fritidsgården, biblioteket i Vårgårda

24

Crossoverlitteratur

Om ökat intresse för ungdomslitteratur

27

Att hantera hot

DIK om ett ökande arbetsmiljöproblem

29

Språkläraren som blev författare

Profilen – Jessica Schiefauer

30

Riktlinjer för biblioteksverksamhet

IFLA har uppdaterat sina riktlinjer för barn och unga

34

Om jag hade ett bibliotek

Christina Wahlén vill låta bibliotekarier vara bibliotekarier

35

noll27

BIBLIOTEKSMAGASIN NOLL27 GES UT AV KULTUR I VÄST SOM ÄR EN FÖRVALTNING INOM VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN. NOLL27 SKA FRÄMJA BIBLIOTEKSUTVECKLING GENOM ATT GE KUNSKAP, INSPIRERA, PROBLEMATISERA SAMT SKAPA DIALOG OCH DEBATT KRING BIBLIOTEK OCH AKTUELLA BIBLIOTEKSFRÅGOR. NAMNET NOLL27 HAR EN LÄNK TILL KLASSIFIKATIONSSYSTEMET DEWEY DÄR KODEN 0.27 ÄR KODEN FÖR ALLMÄNNA BIBLIOTEK, ARKIV OCH INFORMATIONSCENTRUM.

KONTAKT

NOLL27

KULTUR I VÄST

405 44 GÖTEBORG

TEL: 031-333 51 00

REDAKTIONEN@NOLL27.SE

WEBBPLATS

NOLL27.SE

ANSVARIG UTGIVARE

HELÉN ANDERSSON

REDAKTÖRER

HELÉN ANDERSSON

ANNELI ABRAHAMSSON

REDAKTIONSRÅD

BIBLIOTEKSGRUPPEN,

KULTUR I VÄST

ART DIRECTOR &

GRAFISK FORM

KERSTIN STRÖMBERG

OMSLAG/FOTO

PHOTOSPIN.COM

TRYCK

CELA GRAFISKA

ISSN-NUMMER 2002-4649

ADRESSÄNDRING

NOLL27.SE

PRENUMERATION

PRENUMERATION@NOLL27.SE

KRUT är här

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

Malmö stadsbibliotek har under två år skapat en ny mötesplats för unga. Snart är det dags för projektet KRUT att stå på egna ben och fortsätta sitt arbete med platsen som öppnar för ungas möjligheter och drömmar.

Ett stort olivträd möter besökaren innanför entrén till KRUT, Malmö stadsbiblioteks nya rum för unga. Olivträdet markerar att besökaren nu kliver in i en annan del av biblioteket, här kastar man av sig negativa tankar och känslor och kommer symboliskt ut på andra sidan.

– En labyrint eller ett träd som markerar en känslomässig passage var något de unga som deltog i designprocessen av rummet önskade, säger Pär Gustafsson, projektledningen KRUT.

Demokratiskt uppdrag

På plan tre i Ljusets kalender på Malmö stadsbibliotek fanns för två år sedan en yta som stadsbibliotekarie Torbjörn Nilsson ville fylla med något nytt. Inriktningen skulle vara yttrandejämlighet med ett kompensatoriskt perspektiv. Målgrupp var inte bestämd, utan det överläts till den projektgrupp som skulle utveckla verksamheten.

– Vi hade liten budget och skulle till stor del jobba med samarbeten och inflytande, säger Pär Gustafsson och berättar hur de började med en mindre kartläggning över verksamheter och resurser för människor med mindre resurser och möjlighet till delaktighet i Malmö.

– Vi landade väldigt snabbt i att det är unga tjejer som får minst resurser och som har väldigt lite inflytande. Vi har

hela tiden försökt undvika åldersfrågan, men i dagsläget har vi ändå landat i att KRUT är till för alla mellan 14 och 30 år, att det är en mötesplats och en resurs som ska stötta människor i de åldrarna med det de behöver för tillfället. Och de behoven förändras ju över tid.

Möjliggörare

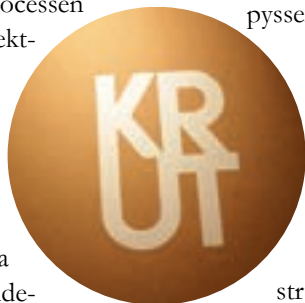
När projektet drog i gång för två år sedan var rummet på plan tre ett tomt rum som projektgruppen snabbt möblerade med vad som fanns till hands. För det bestämdes ganska snabbt att rummet skulle hållas öppet för besökare från dag ett, trots att det var både obemannat och under utveckling. Och redan från dag ett har ungdomar från hela Malmö tagit KRUT i besittning och arrangerat allt från seminarier till pysselkvällar.

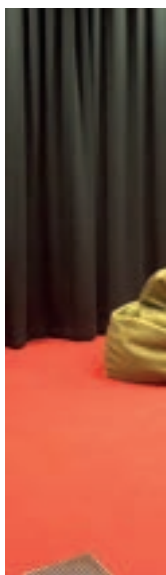
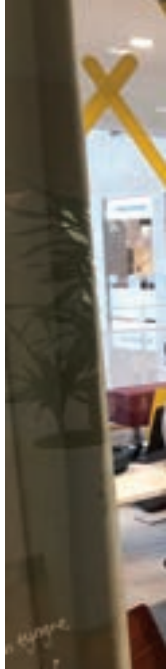
– Vi ville se vad som skulle hända med platsen om vi lät den vara öppen, säger Pär Gustafsson och berättar att projektgruppen hela tiden sett sig själv som faciliterare, möjliggörare, snarar än att de själv skulle producera och komma på saker.

Projektgruppen har från början sökt en struktur där det ska vara lätt att kontakta KRUT och boka in resurser som behövs för att till exempel arrangera en föreläsning, ha ett möte eller uppleva nya saker.

– Det har inneburit att vi varit väldigt lyhörda när vi träffar någon som har behov, och eftersom vi är ett litet team med makt över våra egna lokaler fristående från resten av biblioteket, har vi kunnat svara upp mot behov från en dag till en annan, säger Pär Gustafsson och påpekar att detta förhållningssätt också är en stor utmaning eftersom rummet trots allt rent fysiskt är beläget på ett bibliotek.

– Det har inneburit en del konflikter mellan den uppfatt-

Designad miljö Gestaltningen av KRUT har arbetats fram gemensamt av 18 ungdomar från hela Malmö, ungdomsföreningen Tjejer i Förening, White arkitekter och en arkitektfirma tillsammans med processledare och inredningsarkitekt en möblerad planritning, som resulterat i ett rum där unga kan mötas, skapa och göra sina röster hörda.

ning vissa har av ett bibliotek, och vårt uppdrag att möjliggöra en verksamhet där vi lämnar över mycket makt till vår målgrupp.

Visionen med verksamheten på KRUT är att vara en kreativ mötesplats för unga som vill arrangera, skapa eller förändra och vill någon arrangera en poesiuppläsning eller ha en bokklubbsträff är det ok. Men man ser inte litteratur som ett självändamål och utbudet av litteratur i rummet är begränsat. Däremot är samarbetet med ungdomsavdelningen på stadsbiblioteket nära och det finns planer på att synkronisera arbetet med målgruppen ännu mer.

– Det har skapats en grupp på barn- och ungdomsenheten och det finns planer på att knyta KRUT närmre dem. Och om det är någon som efterfrågar någon litteratur hjälper vi förstås till, säger Pär Gustafsson och menar att KRUT inte är något bibliotek i den meningen, men att verksamheten velat ta fasta på bibliotekets klassiska roll med låga trösklar

som mötesplats och en resurs för unga.

– Vår roll är en klassisk bibliotekarieroll i den mån att vi ser oss själv som förmedlare av olika resurser.

Externa aktörer

Redan från början har projektgruppen varit aktiv med att ta kontakt med människor och organisationer de trott kunna ha behov av en plats som KRUT. Ett resultat av detta är bland annat det rum som nu är en del av KRUT och där unga med idéer, ungdomsorganisationer eller verksamheter som arbetar med unga som målgrupp under några månader kan hyra in sig.

– Vi vill hitta ett antal externa aktörer vi kan jobba nära, och här får de låna ett rum gratis upp till ett halvår i utbyte mot att de i någon form berikar vår verksamhet, säger Pär Gustafsson.

Just nu hyr föreningen Tjejer i Förening rummet, en för-

och Malmö stadsbibliotek. Efter utbildning och workshops om bland annat arkitektur, dialog, jämställdhet och projektledning, presenterade ungdomarna tillsam-

ening som tidigt kom in i projektet och vars metod att erbjuda unga människor anställning för att utveckla offentliga platser, samtidigt som de får en utbildning i jämställdhet, användes när det fysiska rummet skulle få en form. Tillsammans med White arkitekter anställde de under en månad i somras 18 ungdomar från hela Malmö som tillsammans tog fram ett underlag och en planritning till hur KRUT skulle designas och vilka funktioner som behövdes i rummet.

– Nu har vi äntligen lite mer ändamålsenliga lokaler och ett av våra uppdrag var ju också att omgestalta rummet. Men vi kommer aldrig att bli helt nöjda förrän vi har försäkrat oss att vi finns till för de som har störst behov och det kommer att vara ett pågående arbete att se till att vi är en jämställd plats där alla känner sig välkomna. För det viktigaste med KRUT är delaktigheten, och det finns inget värde i en verksamhet som har en specifik målgrupp att existera om det inte är utifrån de behov som finns, säger Pär Gustafsson.

Stå på egna ben

Snart är projekttiden för KRUT över och verksamheten ska från och med 2019 stå på egna ben. Ett sista uppdrag för projektgruppen har varit att ta fram ett koncept för hur verksamheten ska drivas vidare, och Pär Gustafsson hoppas att bibliotekets ledningsgrupp ska nappa på deras förslag att KRUT ska fortsätta vara en liten organisation som jobbar med utveckling där nätverkande är en central del, och att arbetet med verksamheten fortsätter vara coachande och möjliggörande.

– Vi vill att verksamheten är designad på ett sätt som gör att det är en fortsatt utveckling i samma anda som projektet. Testa, lämna över makten till de unga och jobba med de kompensatoriska perspektivet. ■

Unga berättar

TEXT: HELÉN ANDERSSON

Åse Hedemark, lektor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet, har på uppdrag av Svensk Biblioteksforening genomfört studien Unga berättar. En studie som utifrån ungdomars egna beskrivningar undersöker deras upplevelser av läsning i relation till bibliotekens verksamhet.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp på folkbiblioteken och förhoppningen är att resultaten från undersökningen ska kunna användas av biblioteken när de planerar sin verksamhet. Under våren 2018 genomfördes fokusgruppintervjuer med cirka 100 ungdomar från olika delar av landet och när noll27 ringer Åse Hedemark i oktober har hon börjat sammanfatta svaren.

Finns det någon gemensam nämnare bland svaren?

Många lyfter fram delaktighet. Att de vill ha något att säga till om gällande böcker på biblioteken. Och att vuxna ska skaffa sig uppdaterade kunskaper om unga och ungas behov.

Är det något som förvånar dig i deras svar?

Att föreställningarna om bibliotek och läsning är så grundmurad. Att de associerar böcker och läsning och bibliotek med sin barndom. Det är lite nostalgi över begreppen, något de gjorde när de var yngre. Och att de associerar samma begrepp med något tontigt, något som är passé och uråldrigt. Samtidigt förknippar många böcker, läsning och bibliotek med en känsla av äkthet i jämförelse med digitala medier. Ett annat svar som återkommer och som förvånade mig är att många föredrar att läsa på engelska om texten är skriven på engelska, att en originaltext upplevs som mer äkta och genuin och att de tycker det blir tontigt översatt till svenska.

Vilken syn har de på biblioteken?

En ganska traditionell syn med föreställningen om biblioteket som en tyst plats med böcker. Och det begränsar ju vad de kan föreställa sig göra på ett bibliotek. Det är ganska få som kommer på konkreta saker biblioteken skulle kunna göra för att locka fler unga. Men om de säger något de vill ha på ett bibliotek så är det mysiga sittplatser och gärna ett fik. Och så vill de väldigt gärna slippa yngre barn. De vill vara för sig själv och umgås.

Hur använder de biblioteken?

Vissa går dit för att låna, medan andra använder det till att hänga på och umgås med andra.

Hur ser de på läsning?

Många ungdomar associerar läsning med analoga texter. De säger att den riktiga läsningen är just läsning av skönlitteratur analogt. Det är ganska få som säger att de läser e-böcker. Synen på läsning av skönlitteratur styrs ofta av sammanhanget och syftet med läsningen. Många pratar om skillnaden mellan att läsa i skolan kontra sin fritid. De säger sig läsa mycket skönlitteratur analogt på sin fritid och att det är något de uppskattar. Medan läsning av skönlitteratur i skolan ses som något negativt eftersom det är ett måste.

Varför är den analoga läsningen så uppskattad?

De vill kunna bläddra, de gillar lukten av böcker, de gillar att hålla i en bok.

Var får de tag på det de läser?

De flesta köper det digitalt, eller lånar av en kompis. Lite otippat såg jag att film var en tydlig ingång till bokläsning. Många böcker görs ju till film och när de ser filmen och faller för berättelsen vill de ofta läsa boken också.

Vad tycker du är det viktigaste med den här studien?

Att den visar de ungas hela livsvärld när det gäller läsning och relation till biblioteken. Med den breda synen kan biblioteken identifiera möjliga tillfällen där de skulle kunna spela roll för de unga. Så jag tycker absolut att biblioteken ska ta avstamp i studien och göra sig mer relevanta för målgruppen. ■

fakta

noll27

Unga berättar samlade cirka 100 personer i åldern 15–16 år för att i fokusgrupper prata om läsning och bibliotek. I genomförandet av studien samarbetade Svensk Biblioteksforening med regionbiblioteken i Västernorrland, Västra Götaland, Stockholm och Uppsala, och via dessa även med barn- och ungdomsbibliotekarier på folkbiblioteken.

Rapporten kommer att finnas på Svensk Biblioteksforenings webbplats i början av 2019.

En egen plats i staden

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Ungdomsavdelningen Dynamo på stadsbiblioteket i Göteborg används både som ett bibliotek, som mötesplats och ett café. Unga från hela staden kommer hit och Dynamo har utvecklats till en självklar mötesplats.

– Men vi är mer ett bibliotek än en fritidsgård. All vår verksamhet grundar sig i våra medier och allt vi har på Dynamo leder fram till berättelsen och till läsfrämjande, säger Christina Roos, mediepedagog på Dynamo.

Dynamo består egentligen av de två avdelningarna Dynamo Game och Dynamo Läs. Dynamo Läs är en mer traditionell biblioteksmiljö med bokhyllor, medan Dynamo Game är ett tydligt socialt rum integrerat med ett café och med lättillgängliga spel och pysselbord.

– Ganska många använder Dynamo som sin fritidsgård, men man ska kunna komma till oss och göra olika saker. Låna böcker, göra läxor, träffa kompisar, spela tv-spel, läsa en bok eller en tidning, säger Anders Olsson, bibliotekarie på Dynamo.

Berättelsen i fokus

Dynamo har funnits sedan 2009 och har hela tiden varit de ungas egna plats. Redan från början har ungas idéer och initiativ tagits på stort allvar och påverkat både avdelningens utformning och verksamhet. Så länge det har något med media att göra, eller så länge det handlar om ungas vilja att skapa, är det ett av Dynamos

uppdrag att hjälpa till att förverkliga det.

– Vi har fått förtroendet att testa kostymen för vad som passar på ett bibliotek. Vi är som kemister där vi testar och ser vilka reaktionerna blir, säger Anders Olsson och berättar om en skateramp i bibliotekets trappscen, om posesuppläsningar, Pokémon-dagar, utställningar, bokbinderi-workshops och skrivarkverkstäder.

– Vi tänker spretigt men det är hela tiden viktigt att det inte får bli en nöjespark. Vi har vårt uppdrag och böckerna är kärnan. Om man ska sätta en rubrik på Dynamo skulle det kunna vara berättelsen. Här finns berättelser i form av böcker, brädspel, tv-spel, manga och serier och, säger Anders Olsson, i slutändan är det läsningen som är det viktigaste.

– Vi försöker att inte värdera någon media som fin eller ful. Om någon vill läsa Brott och straff eller en mustig kärleksroman i Harlequin teen, det lägger vi oss inte i. Här ska finnas något för alla. Både för de som läser mycket och som vill utvecklas, och för de som inte läser alls där vår tanke är att vi också når läsningen via tv-spelen.

Trygghet

Trots att Dynamo är en till ytan stor avdelning, är den något anonymt placerad på stadsbiblioteket. När besökaren kommer ner för den stora trappscenen i bibliotekets entré ligger Dynamo Game runt hörnet längst ner i en kortare korridor. I korridoren finns ett antal utställningskuber med utställda böcker, och längst bort möts besökaren av Dynamos största tv-skärm där en fiktiv brasa sprakar.

– Kuberna är en ren trygghetsgrej och står där för att ungdomarna ska kunna stanna och låtsas titta på böckerna och

Redaktionsskapande Det är viktigt att besökarna kan känna sig trygga på Dynamo och just relationsskapande är utmärkande för arbets sättet. Både Christina Roos och Anders Olsson hoppas att så småningom kunna koppla ihop Dynamo Game med Dynamo Läs så att det blir ett Dynamo.

samtidigt kolla in till Game innan de går dit, säger Christina Roos och berättar om de stora killgäng av FIFA-spelare som tidigare samlades runt den stora skärmen.

– Nu har vi tagit bort tv-spelen på den stora skärmen och vi har valt bort FIFA. I stället har vi en brasa på skärmen och har satt in skapandebord som inbjuder till pyssel och plötsligt har rummet blivit mjukare och mer tillåtande.

Det ställs inga krav på den som kommer till Dynamo och många ser det som sitt andra vardagsrum. Men bakom ett vänligt bemötande finns ett strikt regelverk att förhålla sig till och man jobbar hårt på relationsskapande.

– Det är viktigt för oss att skapa relationer till våra besökare, att vi lär känna dem. Då känner de sig trygga och vågar ta plats i rummet, säger Christina Roos och berättar om alla positiva möten i bokningssituationen och utlålandet av handkontroller till tv-spelen.

– Det blir en trygg plats när vi vågar vara vuxna i rummet, säger hon och får medhåll av Anders Olsson.

– Vi välkomnar alla och försöker skapa en demokratisk plats. Det ska inte vara obehagligt för någon att vara i rummet och det finns en gräns där vi kan vara stränga också. Det är det som gör att rummet fungerar.

Dynamiskt Dynamo

Det är inte långt, men ändå en liten bit mellan Dynamo Game och Dynamo Läs. Det går inte att se från den ena delen till den andra och tidigare var det en tydlig uppdelning mellan de som vistades i de olika rummen, mellan läsarna och spelarna. Så för att få större rörelse mellan rummen finns i dag olika typer av litteratur på Läs och på Game. På Dynamo Läs finns bland annat en hel del vuxenlitteratur inom genrer som läses av en bred åldersgrupp, och på Game finns bland annat manga, fantasy och dystopier.

– Jag tror att det blir ett lugnare rum när det rör sig människor mellan hyllorna samtidigt som det står tv-spel där. Ett rum där de flesta är unga, men några är vuxna. Det blir en bra dynamik, säger Anders Olsson.

– Dynamo är en utmanande verksamhet där det hela tiden handlar om att röra sig i ungdomarnas värld utan att tro att man ska lära dem ett och annat, ler Christina Roos och berättar att de hela tiden testar sig fram i sitt arbetssätt men att det är bra att komplettera en bibliotekarie med en pedagog i arbetet med unga.

– Man breddar tanken på bibliotekets verksamhet och på hur man når fler unga. ■

Kommunicera mera

TEXT: LARS NICKLASON

Personal hotas, böcker kastas och möbler skärs sönder. Rapporterna om ungdomsbråk och stängda bibliotek har duggat tätt de senaste åren. Så vad kan göras? Kan en av nycklarna ligga i hur vuxna kommunicerar med ungdomar?

Härom veckan kom beskedet att det grönbå styret i Stockholm satsar åtta miljoner kronor för att öka tryggheten på biblioteken i Stockholms ytterstad. Pengarna ska bland annat gå till säkerhetsvakter – något som väckt kritik från annat politiskt håll eftersom det tar pengar från kärnverksamheten.

Men vad ska man göra när folk är rädda? Det är inte en bibliotekaries uppgift att prata högljudda porrsurfare, berusade eller ”psykiskt utsatta” tillrätta, vilket man utsatts för enligt en arbetsmiljörapport från Stockholms stadsbibliotek. Och det är förstås inte heller en bibliotekaries uppgift att bygga nya fritidsgårdar så att alla ungdomar får någonstans att ta vägen. Men behöver det vara ett problem? Johnny Lindqvist, expert på ungdomskommunikation, tänker att man istället kan vända på det och se det som en chans.

– När bibliotekens plats i samhället kanske är ifrågasatt och ungdomar vill göra andra saker än att läsa böcker – ja, då är det i ett framtidsperspektiv en väldigt bra position biblioteken har när unga kommer dit för att hänga. Så frågan man borde ställa sig är om det finns det något vi kan göra för att det ska bli en mer intressant plats för dem, en plats som de istället tar hand om och tycker om och besöker av ett fritt val och inte bara i brist på annat.

Klyftor

När myndigheter och förvaltningar försöker kommunicera med unga begår man ofta två fel, säger Johnny Lindqvist. Antingen är man alldeles för fyrkantig, eller så sjunker man ner till en nivå som man tror är rätt språk, vilket bara blir fånigt och obegripligt.

– Något som är oerhört värdefullt för en lyckad ungdomskommunikation är att prata med målgruppen själv. Att ha fokusgrupper, att ställa frågor om hur man vill bli kommunicerad med: Vad kan ett göra bibliotek för er? Vad vill ni ha?

Att olika generationer har svårt att förstå och kommunicera med varandra är inget nytt. Men är problematiken större idag än tidigare?

– Både ja och nej. Vuxna förstår aldrig vad barn gör och är alltid rädda för nya saker. Hårdrock, videovåld... det finns alltid något. Men språkförbistringen och oförståelsen har inte blivit större. Däremot finns numera en stor digital klyfta. Förr kunde biblioteken erbjuda datorer, nu har alla internet i fickan. Unga ligger långt framme när det gäller att hitta och värdera information på nätet. De umgås på digitala kanaler som Instagram och Snapchat, säger Johnny Lindqvist och fortsätter:

– Jag hörde någon myndighetsperson säga att vad vi behöver är en digital tolk. ”Vi känner oss säkra i våra budskap och värderingar, men vi säger dem på fel sätt”. Det håller inte att komma med roll-ups och affischer, utan den informationen måste översättas till det digitala. Målgruppen måste mötas på sin hemmaplan.

Kulturkrock

Elza Dunkels, forskare vid Umeå universitet och expert på unga och internet, menar att det uppstått en lucka mellan

Kort och gott

ungdomar och samhället i stort när det gäller uppförande.

– Vi har fostrat de yngre generationerna att våga lyssna på sig själva, lita på sina känslor, ifrågasätta och inte följa en ledare blint. Det gör att det lätt blir friktion. Det var ju superenkelt förr när alla barn bara lydde och höll sig i skinnet så fort en vuxen var i närheten. Problemet är att de incitament som till exempel fanns i skolan kring gott uppförande förut inte ersatts av något nytt och positivt incitament. Det uppstår en kulturkrock som inte handlar om att de behöver lära sig hyfs, utan om något annat.

Så vad ska vuxna göra när de hamnar i sådana kulturkrockar med ungdomar?

– Jag tror mer på att lyssna, än på att prata. Det blir ofta en envägskommunikation när vuxna ska prata med barn, nästan som om man meddelar saker. Men om man kan ha ett samtal där man som vuxen lyssnar mer än man pratar så kommer man fram till vad det handlar om. Och jag tror det handlar om olika saker på olika orter. Vissa har ju till exempel kvar sina fritidsgårdar.

Maktstruktur

Som vuxna upprepar vi vad samhället en gång lärde oss och behandlar våra barn på samma sätt. Elza Dunkels menar att samhället bär på en tradition av att förminska ungdomar. I sin forskning betraktar hon det som en maktstruktur som fungerar på samma sätt som sexism och rasism.

– Läs vilken artikel som helst som handlar om ungdomar och byt ut ordet ungdom mot en annan grupp och du märker snart att ”så får man ju inte säga”. Jag läste till exempel en insändare skriven av en man som besökte en nedskräpad park en tidig morgon: ”Vår fina ungdom av idag kan ha fester i parken, men de klarar inte av att städa efter sig”. Det var bara ett rent antagande. Hade man sagt något liknande om andra grupper hade det varit generaliserande, stereotypiserande och nedvärderande.

Hur kan man förändra strukturen?

– Eftersom vi lever i ett självreproducerande system så kommer inte en förändring komma från barn och ungdomar själva. Det är vi vuxna som måste bryta. Jag tror att det krävs ett arbete likt det som fått folk att öppna ögonen för sexism och rasism. Det får långsamt tas in i olika sammanhang. Att vi överhuvudtaget nämner och diskuterar det är en stor framgång. När man börjar tänka i de termerna så blir saker ganska uppenbara. Så småningom hoppas jag att det förs in utbildningar för de som ska jobba med unga, säger Elza Dunkels. ■

Barn- och ungdomskatalogen som app

Kulturrådets Barn- och ungdomskatalog finns nu även som app. I appen finns tips på böcker för de allra minsta, ungdomar och unga vuxna. Det går också att söka efter böcker om ett visst ämne eller på ett visst språk.

Barn- och ungdomskatalogen 2018/19 innehåller cirka 215 titlar av nya böcker och serier från årets utgivning. Katalogen finns sedan vecka 44 på Kulturrådets webbplats.

Bokgåvor till förskolan

Kulturrådet har fått ett nytt uppdrag kring läsfrämjande insatser i förskolan. Utöver en extra satsning på högläsning med informationsmaterial och erbjudande om handledning, ska alla förskolor i Sverige få gratis böcker. Urvalet av titlar tas fram av sakkunniga utifrån kvalitet och med hänsyn till barns olika förutsättningar.

Under november fick alla kommuner i Sverige en rekvisition från Kulturrådet gällande utbetalning av bidrag för att beställa böcker under 2019. Bidraget omfattar 50 miljoner kronor och syftet är att stärka förskolornas läsfrämjande arbete och skapa intresse för läsning hos barn och föräldrar.

Handledning kring Marrakechfördraget

Nu finns en praktisk handledning för bibliotek kring Marrakechfördraget på MTMs webbplats.

Marrakechfördraget ska underlätta gränsöverskridande utbyte av till exempel talböcker till personer med läsnedsättning. Fördraget antogs i juni 2013. Sedan den 12 oktober i år är Marrakechfördraget lag i Sverige vilket gör det lättare för synskadade att få tillgång till alla böcker som gjorts tillgängliga i EU.

Vinnare av Läs guldet

MTMs nya pris Läs guldet delades nyligen ut till projektet Unga läser för gamla, Helena Pennlöv Smedberg och Laven Fathi på Gottsunda bibliotek i Uppsala. I juryns motivering står bland annat att projektet ”Genom högläsning och roliga samtal skapas möten över generationer.”

Läs guldet är ett pris som uppmärksammar personer, organisationer eller institutioner som på ett utmärkt sätt skapar möjlighet för personer med nedsatt läsförmåga att läsa på sina villkor. Prissumman är på 25 000 kronor.

Att börja om i rätt ände

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

För nästan ett år sedan tvingades stadsbiblioteket i Helsingborg att stänga sin ungdomsavdelning. Nu börjar man om på mindre yta med en tydlig profil mot media och med en rejäl dos erfarenhet i flyttbagaget.

Det var några incidenter med smällare i papperskorgar som definitivt avgjorde bibliotekets beslut att akut stänga ungdomsavdelningen i källaren. Då hade problemet med olika grupperingar och konfliktfyllda situationer eskalerat under en tid.

– Rummet blev mer en hängpunkt än en litteraturpunkt, säger Martin Bensch, bibliotekarie med ansvar för unga, Helsingborgs stadsbibliotek.

– Det var arbetsmiljöskäl och säkerhet för övriga besökare som gjorde att vi fattade beslutet att stänga, säger Martina Gunnarsson, avdelningschef för barn och unga på biblioteken i Helsingborg.

Prioriterad målgrupp

När noll27 besöker biblioteket har den nya avdelningen Ung varit öppen i knappt två veckor. Avdelningen på entréplan är inte stor där den ligger inklämd mellan barnavdelning och avdelningen med skönlitteratur för vuxna, men känslan är avslappnad mellan fyllda bokhyllor, några få utplacerade sittplatser och stora gröna växter på golvet. Det har gått knappt ett år sedan stängningen av ungdomsavdelningen i källaren, och energin och lusten har sakta börjat återvända.

– Vi började om från början helt enkelt. Vi plockade fram vår biblioteksplan, funderade över vad vi vill erbjuda den här målgruppen och diskuterade balansgången kring vilken slags

mötesplats biblioteket ska vara, säger Martina Gunnarsson och berättar att diskussionerna bland annat resulterade i beslutet att möblera Ung med färre sittplatser och att fokusera på litteraturen.

– Vi har valt att fokusera på biblioteket som mötesplats kring litteratur, läsning och workshops, och avdelningens placering mellan barn och vuxenavdelning ger besökarna till Ung en större flexibilitet. Dessutom är placeringen rent bemanningsmässigt en vinst eftersom man har nära till en kollega hela tiden. Och att skapa förutsättningar för bemanning är en lärdom vi har med oss från förra ungdomsavdelningen, säger Martina Gunnarsson.

Fel placering

Just placeringen av förra ungdomsavdelningen tror både Martin och Martina var avgörande för de problem som uppstod. Det var när hela stadsbiblioteket för cirka tre år sedan skulle fräschas upp som ett större utrymme på källarplan inreddes för att möta en ung prioriterad målgrupp. Mediebeståndet flyttades ner, tv-spel och brädspel installerades och de unga hittade snabbt hit. Till en början fungerade allt fint, stämningen på avdelningen var bra och besökare och aktiviteter var väl avvägda.

– Det var väldigt bra att ha all ungdomslitteratur samlad och det var enkelt att jobba med bestånd och boktips. Och eftersom det var så välbesökt hade vi väldigt bra verksamhet och välbesökta workshops, säger Martin Bensch.

Det var när avdelningen började användas som träffpunkt på eftermiddagstid som problemen började. Runt stadsbiblioteket i Helsingborgs innerstad finns många gymnasieskolor och olika grupperingar började hänga på avdelningen för att framförallt spela tv-spel. Ljudnivån var hög och tonläget allt mer otrevlig.

Referensgrupp Utformningen av den nya avdelningen har skett i dialog med både enstaka ungdomar och en referensgrupp och tydliga önskemål var bland annat både gröna växter och fokus på litteraturen. Varken Martina Gunnarsson eller Martin Bensch har uppfattat det som att det var ungdomar som medvetet ville förstöra som kom till ungdomsavdelningen i källaren.

– Det har varit fantastiskt roligt att ha så mycket ungdomar här. Men när de tar över, det är då det inte fungerar, säger Martina.

– I källaren var man mer undanskymd och behövde inte ta så mycket hänsyn. Men när våra litteraturintresserade unga besökare vände i dörren för att de inte vågade sig in då kändes det verkligen som ett nederlag, säger Martin Bensch.

– Vi började få svårt att få folk att vilja bemanna avdelningen. Och i samband med incidenterna med smällarna fattade vi beslutet att stänga hela källarplan, inklusive de delarna som vände sig till vuxna, berättar Martina Gunnarsson.

– Problemet var ju att medierna då blev svårtillgängliga. Vi lyfte upp en del och vi följde med besökare ner, men hela spontaniteten försvann. Och ganska snabbt fattades beslutet att öppna upp på förmiddagarna. Men vi kom fram till att vad vi än skulle göra skulle vi aldrig få det att fungera i källaren.

Utveckling

Den nya avdelningen Ung börjar försiktigt med avgränsad verksamhet och definitivt inga tillgängliga spel. Martin Bensch tror att brädspel kanske kommer att plockas fram vid väl valda tillfällen, men att det kommer att dröja innan tv-spelen gör comeback.

– Vi kommer ju att ha så att man får testa tv-spel också, men då kanske sådana man inte har hemma. Sedan får vi se. Men det kommer aldrig dit något stationärt tv-spel igen.

Både Martin och Martina är överens om att det som hänt ändå varit bra. Diskussioner om bemötande och gränsdragningar har aktualiserats, liksom funderingarna kring vad man vill med målgruppen ungdomar.

– Vi har kommit fram till vad vi vill erbjuda och sedan utgått från det. Istället för att utgå från ett tomt rum som vi fyller med innehåll. Att börja i rätt ände helt enkelt. Men jag har fortfarande en dröm om att vi någon gång ska kunna ha ett häng för ungdomar, säger Martina Gunnarsson. ■

HAMBURG

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Tyskland uppfattas av många som ett modernt föregångsland, men hur är det egentligen med biblioteksverksamheten? Noll27 reste till Hamburg och besökte bland annat stadens största folkbibliotek, ett trendigt ungdomsbibliotek och stadens litteraturhus.

Zentralbibliothek - Bücherhallen Hamburg

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDESSON

Bücherhallen Hamburg är samlingsnamnet för Hamburgs 32 kommunala bibliotek och två bokbussar. Störst är Zentralbibliothek, centralbiblioteket, som med sitt centrala läge har närmare 4 000 besökare per dag.

Bara fem minuters promenad från Hamburgs centralstation tornar stadens gamla postkontor upp sig. Den monumentala röda tegelbyggnaden är sedan 2004 hem för Zentralbibliothek Hamburg och på den stora öppna platsen framför bibliotekets entré välkomnas besökaren av två fem meter höga bronsskulpturer i skepnad av en man och en kvinna skulpterade av den tyske bildhuggaren Stephan Balkenhol. En konstnär som ofta har människan som utgångspunkt och där skulpturen Man och kvinna är en passande symbol framför Zentralbibliothek - Bücherhallen Hamburg.

– Vi är den största kulturinstitutionen med flest besökare i Hamburg och vi är väldigt stolta över att vi är så attraktiva för stadens invånare, säger Heidi Best, chef för publik verksamhet Bücherhallen Hamburg.

Modernt bibliotek

Zentralbibliothek Hamburg är ett modernt bibliotek där spåren av ett postkontor från början av 1900-talet finns kvar i form av stora öppna ytor och tjocka pelare i smidesjärn vilka ger lokalen atmosfär och en egen identitet. Det är högt i tak och en bred trappa binder ihop bibliotekets

tre våningar. Entréplanet domineras av en utställningsyta och ett café som ramas in av hängande tyglampor med varm belysning.

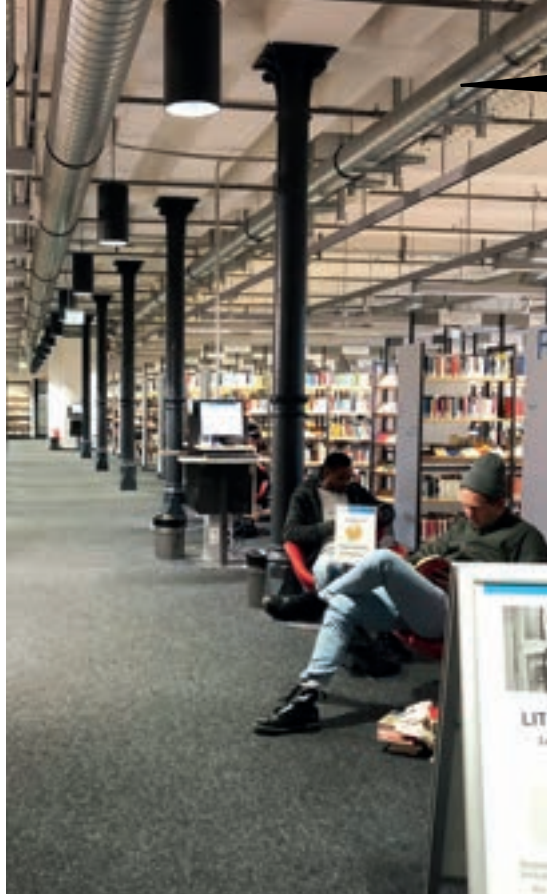
– Caféet är bibliotekets hjärta, men vi kommer att bygga om hela entréplanet nästa år för att våra besökare lättare ska hitta till våra böcker, säger Heidi Best och avslöjar att de tagit hjälp av den holländska arkitekten Aat Vos som tidigare bland annat designat Biblio Tøyen i Oslo.

Precis som på många bibliotek runt om i världen minskar antal utlån av fysiska media på Zentralbibliothek Hamburg, och precis som på andra ställen handlar bibliotekets diskussion om vad biblioteket ska vara för plats.

– Det finns inte så stor efterfrågan på fysisk media längre och våra samlingar blir allt mindre. Människor tillbringar ändå mycket tid här på biblioteket och vi måste koncentrera oss på att hitta fler aktiviteter och göra oss mer attraktiva för läsande människor, säger Heidi Best.

Bibliotekskort

I den stora entréhallen finns också den moderna automatiska återlämningsanläggningen med flera stationer och bibliotekets besökare har tillgång till gratis wifi, ett stort antal datorer och ett omfattande utbud av digitala media. Men trots att biblioteken i Hamburg är välförsedda och välbesökta är det inte helt gratis att använda bibliotekets tjänster. För att låna en bok eller en dator, få tillgång evenemang på biblioteket eller till det digitala utbudet, måste du ha ett bibliotekskort. I jämförelse med andra tyska stä-

Välbesökt Bücherhallen Hamburg är samlingsnamnet för Hamburgs 32 kommunala bibliotek och två bokbussar. Störst är Zentralbibliothek som sedan 2004 finns på Hühnerposten, tidigare Hamburgs centrala postkontor från 1906. Bücherhallen Hamburg är Tysklands största bibliotekssystem, och med 4,8 miljoner besökare om året är det också Hamburgs mest besökta kulturinstitution.

der är det, enligt Heidi Best, dessutom dyrt på biblioteken i Hamburg. En vuxen betalar 45 euro om året, barn upp till åtta år betalar fem euro om året, och barn upp till 17 år åtta euro om året. Studenter har rabatterat pris och för personer med begränsade ekonomiska möjligheter krävs ett skriftligt intyg för rabatterad eller slopad avgift.

– Medlemsavgifterna är en stor inkomstkälla för biblioteket. De är också en ständig källa till diskussion, säger Heidi Best.

fakta

noll27

Bücherhallen Hamburg har totalt mer än 1,7 miljoner medier på mer än 30 språk; 1,2 miljoner boktitlar inklusive barn- och ungdomslitteratur, mer än 180 000 cd-skivor, 64 000 tidningar och tidskrifter och 20 000 spel.

eBücherhalle erbjuder 90 000 e-media i form av e-böcker, e-learning, e-tidningar, film och musik.

Bücherhallen Hamburg finansieras av Hamburgs stad.

Källa: buechehallen.de

Volontärer

En viktig del av det tyska bibliotekssystemet är volontärerna och drygt 500 volontärer arbetar för Bücherhallen Hamburg, ungefär lika många som antal heltidsanställda biblioteksarbetare. Förutom en detaljerad grundutbildning erbjuds volontären regelbunden gratis utbildning och är välkommen att delta i personalfester och liknande.

– De är en del av biblioteksfamiljen, de får ett gratis bibliotekskort, men ingen ekonomisk ersättning, säger Heidi Best.

Volontärerna har framförallt två uppgifter; att delta i språkkurserna Dialog på tyska, som kan jämföras med de svenska språkcaféerna, eller fungera som mediebudbärare där de gör hembesök till personer som inte kan ta sig till biblioteket på egen hand.

– Vi hade inte kunnat erbjuda den här servicen utan våra volontärer, konstaterar Heidi Best och berättar att bara på Centralbiblioteket är det cirka 50 språkkurser varje vecka, och att även vårdinrättningar och institutioner kan få besök av en volontär som kommer med böcker och talböcker och som på begäran också har högläsningstunder. ■

Kinderbibliothek Hamburg – Kibi

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDESSON

En stor del av centralbibliotekets entréplan, cirka 700 kvadratmeter, tillägnas barnen och Kinderbibliothek Hamburg, Kibi. Barnbiblioteket är Hamburgs modellbibliotek för barn och här finns cirka 50 000 utlåningsbara medier för barn mellan noll och tolv år.

I en broschyr om Kibi läser jag att barnavdelningen erbjuder ett mångsidigt barnprogram med utställningar, verkstäder, teater och barnmedier till barn i hela Hamburg. Något barnbibliotekarie Anja Baars håller med om när hon beskriver avdelningens verksamhet som är inspirerad av Reggio Emilia-pedagogiken.

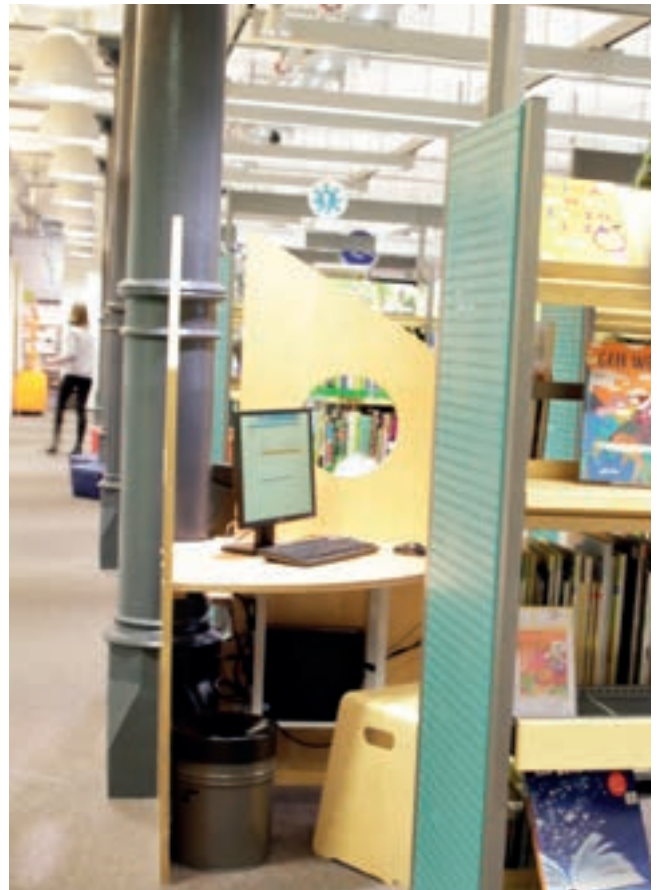
– Vi erbjuder en mängd olika möjligheter för barn i alla åldrar, deras föräldrar och skolklasser. Biblioteket vill ge besökarna en känsla av välbefinnande och vi arbetar enligt principen learning by doing.

Större delen av biblioteket är en öppen yta, de få rummen fyller en funktion för olika workshops eller är inredda så att de allra minsta kan krypa runt. Här finns också ett så kallat Snoezelen-rum inrett för att stimulera olika sinnen. En terapiform som är vanlig i Tyskland för framförallt personer med autism.

Färgkoncept

Hela barnbiblioteket är färgkoordinerat och indelat och sorterat likt en regnbåge. Färgkonceptet finns på varje bokhylla och varje bok är märkt med en färg. Den gula delen av barnavdelningen är den del som tillägnas de minsta barnen och de 7 000 bilderböckerna som i sin tur också är sorterade efter färg på omslaget.

– Det är för att det är många böcker och för att de små barnen ska hitta. Vi jobbar på en tematisk indelning istället,

Språkavdelning för barn Hamburg är en stad med många invandrare och en stor del av befolkningen har annat språk än tyska som modersmål. Barnbiblioteket arbetar aktivt med barns språkutveckling och har bland annat en egen språkavdelning med barnböcker på cirka 30 olika språk.

men det är ett långsiktigt arbete, ler Anja Baars och tillägger att det är ett barnbibliotek och då ska det vara enkelt att orientera sig. ■

Jugendbibliothek Hoeb4U

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Centralbiblioteket i Hamburg är ett integrerat barn och ungdomsbibliotek och en trappa ner från entréplan finns det trendiga ungdomsbiblioteket Hoeb4U.

Biblioteket är ett specialbibliotek inom Bücherhallen Hamburg och riktar sig till målgruppen 13–23 år. Deras koncept är att fokusera på rekreativ media.

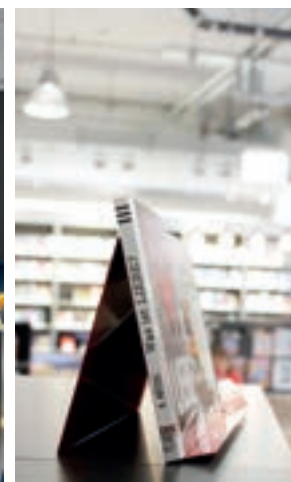
Vi har inga faktaböcker för inlärning här, inga skolböcker alls, säger Jana Dieterich som är en av ungdomsbibliotekets fyra praktikanter från en treårig statlig yrkesutbildningsverksamhet, en slags juniorlärlingsutbildning där eleven garanteras minst ett års anställning på biblioteket efter utbildningen.

Flexibelt rum

Det första som möter besökaren på Hoeb4U är en fotobox som likt en portal står mitt i entrén. Du kan välja att gå bredvid eller gå igenom och då kanske passa på att ta en bild och lägga ut på sociala medier. Förutom fotoboxen är rummet öppet med indelade zoner för musik, spel, läsning och verkstäder. Bokhyllorna på golvet är flyttbara och öppnar upp för större evenemang.

– Vi försöker lyssna på våra besökare och målgruppen kan välja på ett stort utbud av workshops och evenemang inom aktuella områden riktade direkt till dem. Hittills har vi haft olika evenemang och kurser i allt från japanska för nybörjare till webbprogrammering och en kurs för att lära sig sticka, berättar Jana Dieterich.

Hoeb4U anses vara ett trendbibliotek och var det första

Begränsad service Ungdomsbiblioteket Hoeb4U är öppet måndag till lördag mellan klockan 10.00 och 19.00. Söndagar är det stängt. På veckodagarna är biblioteket obemannat fram till klockan 14.00 och bemannas då bara av en vakt som sitter innanför entrén.

renodlade ungdomsbiblioteket i Hamburg. Verksamheten började redan 2005, men fick en ny profil när det flyttade till Zentralbibliothek 2015. Med sitt unga team av praktikanter sker en naturlig omvärldsbevakning och nya medier och evenemang testas regelbundet.

Förutom fotoboxen, böcker och ungdomstidningar finns här musikstationer för streaming, cd-skivor, dvd-skivor, en cykel för laddning av telefonen, e-media, spelområde med konsoler, brädspel och VR-glasögon.

– Vi har 18 000 titlar och det är ämnen från manga, fantasy och kärlek till biografier och faktaböcker om till exempel hip-hop, graffiti, sport, kärlek och sex. Här finns också ljudböcker och iPads att låna, säger Jana Dieterich.

– Biblioteket är öppet för alla och bygger på ungdomars fritidsintressen, konstaterar hon. ■

Literaturhaus Hamburg

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDESSON

De flesta litteraturhus har vuxna som huvudsaklig målgrupp, men på Literaturhaus Hamburg finns också Junges Literaturhaus, Julit.

– Vi har regelbundna uppläsningar och ett par programserier för barn och unga mellan fem och 25 år, berättar Carolina Löher, kommunikatör Literaturhaus Hamburg.

Literaturhaus Hamburg huserar i en vit villa från slutet av 1800-talet. Villan ligger inklämd mellan två betydligt modernare hus i det fashionabla området Schwanenwik. Förutom den litterära verksamheten huserar ett café, en restaurang och en bokhandel i huset vars interiör varsamt har restaurerats och fått behålla sin ursprungliga prägel.

– Vi har våra författarmöten i restaurangen så det krävs en del planering, men atmosfären i restaurangen är viktig. Litteraturhuset ska ge en känsla av fest, du ska kunna ta ett glas vin och prata med författare, redaktörer och andra som är intresserade av litteratur, säger Carolina Löher.

– Fast när det gäller Julit räcker det om det ger en känsla av fest och ett sammanhang, tillägger Katrin Weiland, ansvarig för programverksamheten barn- och unga på Junges Literaturhaus Hamburg.

Julit

När litteraturhuset började med sin barn- och ungdomsverksamhet för snart 30 år sedan sjöd huset av liv på eftermiddagar och helger. Men när skolsystemet i Hamburg förändrade

undervisningstiden till heldagar för eleverna, har Julit fått räkna in sitt arbete på ett närmre samarbete med skolan.

– Det är helt klart annorlunda nu när vi tar emot två skolklasser varje förmiddag. Kanske når vi fler barn, men vi når inte hela familjer längre, säger Katrin Weiland. Julit erbjuder läsprogram och skriparverkstäder för barn och unga där Spass mit büchern, Kul med böcker, har funnits sedan start. Det är ett populärt evenemang för barn mellan fem och tio år där uppläsningar kan varvas med teater- eller musikföreläsningar.

– Evenemanget är väldigt populärt och här samarbetar vi med Zentralbibliothek Hamburg, och ibland med någon teater, och samlar barnen där det finns plats. Det blir snabbt trångt här på litteraturhuset med alla barn, ler Katrin Weiland.

Ett av de mer omtalade projekten är ett program som heter Gedankenflieger, Tankeflygare. Det handlar om filosofi för barn mellan åtta och tio år och där pedagogen som leder samtalet är utbildad att prata existentiella frågor med barn. Pedagogen följer alltid samma process och utgår från en speciell bilderbok som är framtagen för ändamålet.

– Programmet har funnits i åtta år, är mycket populärt och är ofta ute på turné runt om i regionen, säger Katrin Weiland.

Skriparworkshops

Förutom ytterligare program där litteratur och läsning är i fokus, erbjuder Julit två skriparverkstäder. Schreiblabor är en skriparverkstad för talangfulla unga författare i åldrarna 14–25 år. Här erbjuds ungdomarna vid tio tillfällen handledning av professionella författare.

– Vi har haft kursen sedan 2006 så en del av dem är utgivna

Kulturell oas Literaturhaus Hamburg finns i en magnifik villa på Schwanenwik 38, alldeles vid grönområdet runt sjön Alster. I husets anrika restaurang Literaturhauscafé arrangeras författarkvällar och litterära evenemang, och här serveras såväl frukost som lunch och middag. I baren serveras drinkar, och den välutrustade bokhandeln erbjuder mysiga läsplatser med utsikt mot sjön.

författare nu, ler Katrin Weiland och tillägger att det är lika viktigt för kursdeltagarna att träffa likasinnade och diskutera text, som att bli handledda av en professionell författare.

Den andra skivarkverkstaden är av ett helt annat slag. I projektet Schulhausroman finns en etablerad författare ute i klassrummen i stadsdelar med stor andel immigranter. Författaren hjälper klassen med elever mellan 12 och 18 år att skriva en kollektiv roman som sedan högtidligt publiceras med en uppläsning på litteraturhuset.

– För många är det första gången de lämnar sitt bostadsområde när de kommer hit, och de undrar om det fortfarande är i Hamburg, säger Katrin Weiland och berättar att litteraturhuset just nu söker nya medel för ett nytt läsprojekt för unga immigranter.

– Jag hoppas att Junges Literaturhaus i Hamburg kan erbjuda fler öppna evenemang i framtiden. Det är trevligt att arbeta med skolor, men..., säger Katrin Weiland utan att avsluta meningen. ■

fakta

noll27

Ett litteraturhus kan kort beskrivas som en mötesplats för litterär och kulturell spridning och för offentliga debatter. De har sitt ursprung i Tyskland där det första litteraturhuset öppnade i Berlin 1986. Nu finns det fjorton litteraturhus i Tyskland, Österrike och Schweiz, alla i det gemensamma nätverket Netzwerk der Literaturhäuser.

Literaturhaus Hamburg finansieras av staden Hamburg och av stiftelsen Die Zeit.

Bibblan + Bubblan = sant

TEXT OCH BILD: ANNELI ABRAHAMSON

Mer personal, längre öppettider och caféverksamhet. Det var några av de positiva effekter man hoppades på för biblioteket i Vårgårda, när fritidsgården flyttade in i lokalerna. Nu, ett halvår senare, har många av förhoppningarna blivit verklighet.

Ungdomarna dyker snart upp här och på dagarna sitter elever i biblioteket eftersom gymnasiet ligger precis intill. Det är full verksamhet här hela tiden, säger Hampus Haga, kultur- och fritidschef i Vårgårda kommun.

Tidigare i höstas skrev noll27 om kommunens bibliotek och deras lösning på problem de hade med stök och bråk. Man lät helt enkelt fritidsgården flytta in på biblioteket och så hade man plötsligt två verksamheter i samma hus: Bibblan och Bubblan.

Mötesplats för både ung och gammal

När noll27 nu återvänder är det sen eftermiddag, det är fredag och halloween. Inne på biblioteket sitter några ungdomar och pratar, en och annan vuxen besökare är också här. En trappa upp i lunchrummet sitter fritidsledaren Vedran Suskic och blir sminkad av bibliotekarien Maria de Maré. Han målas svart och vit i ansiktet, ser ut som ett spöke. I kväll anordnar fritidsledarna halloweenfest på Bubblan, det är så fritidsgården heter.

– Vi ska titta på film, vi har förberett med några aktiviteter, typ rollspel och så kommer vi att bjuda på grönt potatismos och korv i tunnbröd, chips och snacks. Och så ska vi ha maskeradtävling, berättar fritidsledaren Marie Sahlin.

En trappa ner, i det som förut var bibliotekets tidnings-

rum, finns själva fritidsgården Bubblans hjärta. Ett stort rum med ett pingisbord, soffa, bord och fätöljer, men vars besökare även har tillgång till hela biblioteket. Bubblan startar sin verksamhet klockan 17.00 varje dag. Då öppnar även caféet, som blivit en samlingspunkt för ungdomarna. Men även andra hittar hit.

– Många äldre stannar kvar på eftermiddagen och slår sig ner i soffan och pratar med både oss och ungdomarna. Vi har också sett att flera äldre människor kommer hit på kvällen och tar en kopp kaffe, säger Marie Sahlin.

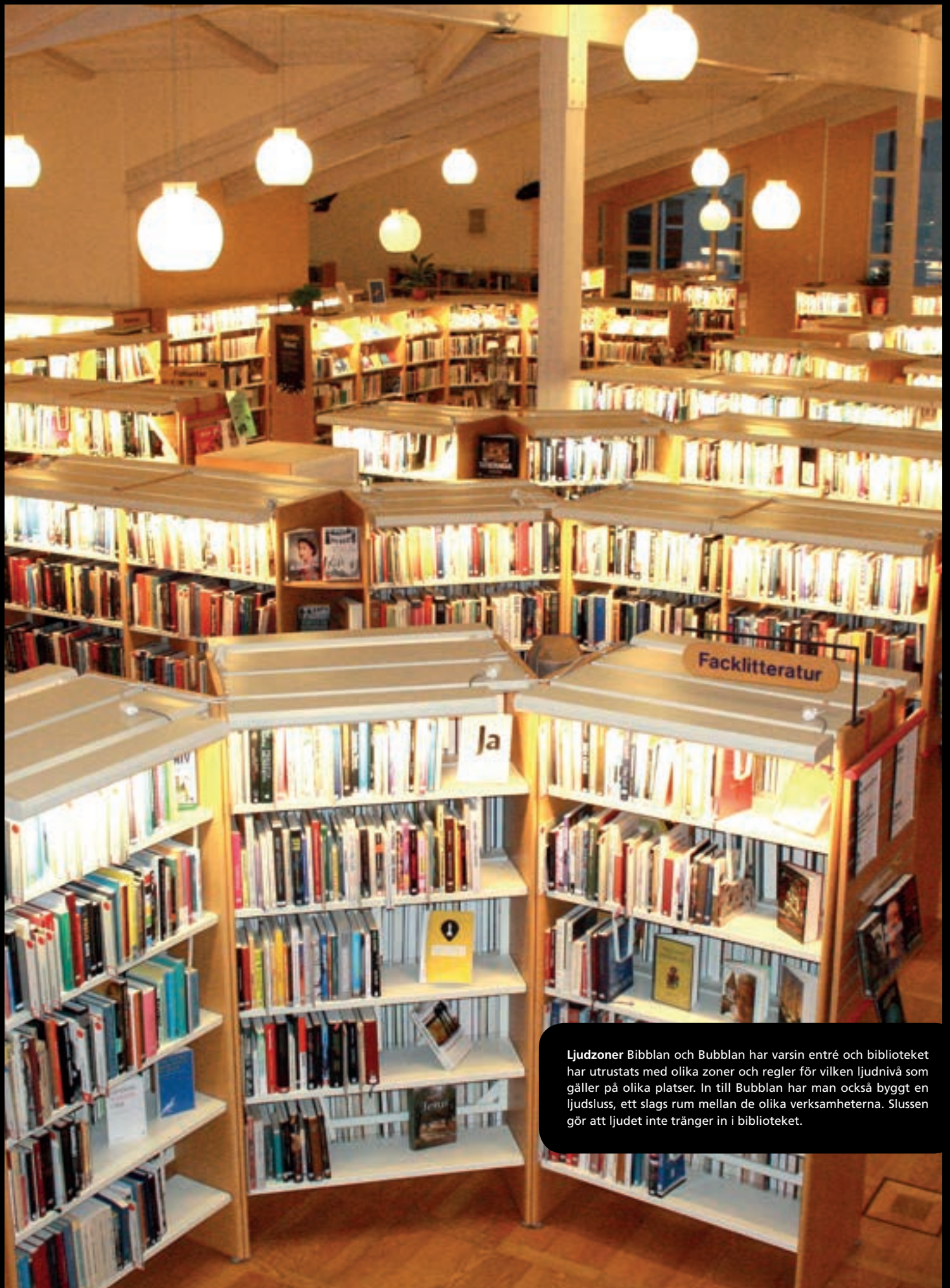
Hampus Haga nickar. Att skapa en mötesplats för alla slags människor, där unga och äldre möttes, var en av visionerna man hade när fritidsgården flyttade in.

– Genom att skapa gemensamma mötesplatser skapar man också trygghet, man lär känna varandra helt enkelt och får ökad förståelse för varandras liv, säger han.

Relationer och respekt

Just den ökade respekten är något som återkommer under vårt samtal. Tidigare kunde man lätt hamna i låsta positioner. Stökiga och högljudda ungdomar och bibliotekarier som blev ordningsmän och vakter, som körde ut och avvisade.

– Det är dessutom inte lätt att köra ut någon, hur gör man det, om man är en liten bibliotekstant. Vi hade inga verktyg att hantera ungdomarna eller situationen alls, berättar bibliotekarien Karin Brunnegård. Nu behöver hon inte köra ut någon längre. Blir ungdomarna för högljudda inne i biblioteket går hon bara fram och ber att de dämpar sig eller går in i Bubblan. Som bibliotekarie har hon fått möjlighet att skapa relationer till ungdomarna. Det är inget hon varit van vid i sin yrkesroll tidigare. Det har blivit mycket lättare, nu när hon inte längre behöver vara en tjugitårig bibliotekarie. Fritidsledarna är också ofta inne i biblioteket, stämmer av,

Ljudzoner Bibblan och Bubblan har varsin entré och biblioteket har utrustats med olika zoner och regler för vilken ljudnivå som gäller på olika platser. In till Bubblan har man också byggt en ljudsluss, ett slags rum mellan de olika verksamheterna. Slussen gör att ljudet inte tränger in i biblioteket.

Samarbete Fritidsledaren Vedran Suskic och blir sminkad av bibliotekarien Maria de Maré.

frågar om de kan hjälpa till med något. Deras sätt att arbeta med ungdomarna skiljer sig så klart från hur man är van vid att arbeta som bibliotekarie, menar Karin Brunnegård.

– Fritidsledarna är väldigt bra på att ta ungdomarna, de är konsekventa och mer hårda, om man kan säga så. De unga vet var de har fritidsledarna och vet vad som gäller. Tillsammans har vi skapat en helt ny yrkesgrupp, känns det som. Bibliotekschefen Robert Hagström minns hur glad Karin var en dag på jobbet.

– Hon kom till mig och log med hela ansiktet. ”De hälsar på mig”, sa hon. Karin är ju också skolbibliotekarie och det var så tydligt att hon hade blivit en person för ungdomarna. Någon de såg och bekräftade. Och respekterade.

– Jag kan gå in i fiket och slå mig ner vid ett bord och bara prata och skoja. Det är väldigt stor skillnad mot tidigare, säger Karin Brunnegård.

Läxhjälp och häng

Nu när det har blivit lugnare i huset har det även blivit en plats där ungdomarna gärna hänger efter skolan för att göra läxan. Då kan de få hjälp av både fritidsledarna och bibliotekarierna.

Hasam Fetahi går i nian och brukade vara på fritidsgården oftare förr, när skolan tog mindre tid än den gör nu, men han kommer gärna hit emellanåt för att få hjälp. Fritidsledaren Vedran Suskic säger att han inte ser två olika verksamheter längre. Han tänker att Bibblan och Bubblan hänger ihop.

– Vi är bra på olika saker, dessutom har vi ett helt bibliotek här med personal som kan hjälpa till att hitta böcker med olika slags lösningar. Och ungdomarna som störde på

biblioteket har också funnit sig tillrätta i det nya. Nu kan de få hjälp och stöd av både fritidsledare och bibliotekarier. Det kunde de inte få på samma sätt förut, tycker 14-åriga Philippa Tapper, en av ungdomarna som tycker om att besöka fritidsgården.

– Om jag blev utkörd av en av bibliotekarierna, så trodde jag att hon hatade mig efteråt. Då var det inte så lätt att fråga om hjälp att hitta en bok, men nu är det annorlunda. Karin är jättesnäll.

Ungdomarna får styra

En viktig aspekt av att relationerna stärkts mellan personal och ungdomar, är att de unga känner förtroende och kommer med förslag på saker de vill hitta på. Ett av förslagen som kom var att ungdomarna ville sova över på biblioteket. Det nappade personalen på med en gång och så genomförde de det. Det var en mycket uppskattad övernattningsnatt.

– Det var så himla roligt att vår personal gick igång på förslaget, att man kan komma med halvgalna idéer och att de går att genomföra, säger Hampus Haga.

Det finns fortfarande utmaningar med sammanslagningen, som de jobbar vidare med. En är väldigt praktisk och handlar om planering.

– Vi arbetar olika tider. Bibliotekspersonalen är här under dagtid och fritidsledarna arbetar sent, så vi har svårt med att planera en gemensam verksamhet och det är ju en av de saker vi verkligen vill arbeta med för att få till den där mötesplatsen där alla är välkomna. Vi får helt enkelt hitta en lösning för det, säger Karin Brunnegård. ■

Crossoverlitteraturen ökade intresset för ungdomsböcker

TEXT OCH BILD: ANNELI ABRAHAMSON

Att vuxna läser ungdomsböcker är inget nytt men när begreppet crossoverlitteratur myntades för snart tio år sen satte begreppet fingret på ett fenomen som inte fått så mycket uppmärksamhet tidigare – att vuxna läser litteratur som antingen är skriven för, eller marknadsförd mot, en ung målgrupp. Med begreppet fick fenomenet en rejäl skjuts och intresset för barn- och ungdomslitteratur har ökat avsevärt.

Man kan säga att startskottet för den här trenden, att vuxna läser ungdomsböcker, var JK Rowlings böcker om Harry Potter. De triggade igång någonting och blev enorma storsäljare. I England tryckte man upp speciella utgåvor riktade mot en vuxen publik. Omslaget blev grått och mer sobert, så att vuxna kunde sitta på tunnelbanan och läsa utan att skämmas, berättar Anna Nordenstam, docent i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet

och professor i svenska med didaktisk inriktning vid Luleå tekniska universitet.

Crossover – en ökande trend

Anna Nordenstam nämner den norska tv-serien Skam som ett annat bra och intressant exempel på crossover.

För ett par år sedan nådde serien stor framgång och sågs av alla åldrar, inte bara den tänkta unga målgruppen och Anna Nordenstam tror att en anledning är att serien har stora kvaliteter.

– Var och varannan människa mellan 40 och 65 år har sett den. Det beror inte på att de har ungdomar hemma, för det har inte alla. Det verkar finnas en tendens att många tv-serier för ungdomar ses av vuxna och att den trenden ökar. Det är intressant, säger hon och menar att vuxnas intresse för ungdomslitteraturen har betytt mycket för crossovertrenden.

Ett exempel på det är att utgivningen av barn- och ungdomslitteratur ökat rejält de senaste tio åren. Förlagen satsar mer och den får mycket mer uppmärksamhet än tidigare.

– Däremot har vi inte sett mer av den på tidningarnas

Anna Nordenstam

kultursidor, i recensioner exempelvis. Och det är lite märkligt att det stora intresset inte avspeglar sig där, tycker hon.

Kvalitet

Men all ny ungdomslitteratur blir inte crossover. För att bli en crossoverbok behöver den ha något som tilltalar vuxna, som en spännande historia eller vara välskriven. Boktjuven av Markus Zusak, eller Shaun Tans Ankomsten är bra exempel på kvalitativa böcker som både vuxna och ungdomar gillar. Även berättelser som blir något av ett fenomen och som säger något om vår samtid, som exempelvis Hungerspelen, har visat sig bli populära bland vuxna.

– Det kanske börjar med att vi läser högt eller för att hänga med och lära oss om vad ungdomarna läser, och så fastnar vi för att det ger oss någonting. I dag läser vuxna ungdomsböcker för sin egen skull, som den omtalade Boktjuven till exempel. De kanske inte vet att den var lanserad som en ungdomsbok och det spelar liksom ingen roll.

Inget nytt under solen

Att vuxna läser ungdomsböcker och att unga läser vuxenböcker är som sagt inget nytt. Det finns många exempel på crossoverlitteratur genom historien. Bland de böcker som från början var tänkta som barn- och ungdomsböcker, men som har lästs och älskats av en vuxen publik, hittar vi bland annat Alice i Underlandet, Unga kvinnor, Peter Pan, böckerna om Nalle Puh och Narnia-böckerna.

– Gränsen mellan barn- och ungdomslitteratur och vuxenlitteratur är inte lika sträng som den var tidigare. Många

författare tänker inte heller på vad det är för slags bok de skriver, om det är en ungdoms- eller vuxenroman. Ett exempel på det är Boktjuven. Markus Zusak skrev en bok. Det var förlaget som sedan kategoriserade boken som en ungdomsbok, berättar Anna Nordenstam.

Anledningen till kategoriseringen är många gånger praktiska, att boken behöver kunna placeras någonstans, både på biblioteket och i bokhandeln. Men förlagen verkar också anse att de behöver ålderskategorisera för att kunna rikta marknadsföringen mot rätt målgrupp, vilket kan bli lite trubbigt ibland.

– Förhoppningsvis låter man crossoverlitteraturen stå på två ställen så att fler hittar till dessa böcker, hoppas Anna Nordenstam.

Nya läsare

Om crossoverlitteraturen når andra typer av läsare eller om det är samma läsare som breddat sitt spektrum är svårt att säga, men att Harry Potter nådde nya läsare har man kunnat bekräfta, säger hon.

– Nya läsargrupper kommer med nya, stora släpp. Vi vet exempelvis att Harry Potter hade stort genomslag för läsning. Många som tidigare inte hade läst, började läsa och det gäller för andra böcker inom den här genren, det tror jag att man skulle kunna säga. Men det är kanske inte kopplat till begreppet crossoverlitteratur i sig. Å andra sidan, om barn ser att vuxna läser, så kan det bli en ingång till läsning och kanske det bidrar till att vi får nya läsare. ■

Att hantera hot

TEXT: HELÉN ANDERSSON

Fackförbundet DIK har under de senaste åren gjort återkommande undersökningar som visar att stök, hot och kränkningar är ett ökande arbetsmiljöproblem på bibliotek.

– Problemen har alltid funnits, men nu är det väldigt mycket mer, säger Anna Troberg, ordförande på DIK.

Svenska nyheter berättade för ett tag sedan om vårdpersonal i Kalmar som på eget initiativ går kurser i självförsvar. Att det är nästa steg för bibliotekspersonal tycker Anna Troberg är att gå för långt.

– Jag vill att de ska höra av sig till oss först innan man börjar kräva hårdare lagar och självförsvarskurser. För det finns saker att göra genom ett bra arbetsmiljöarbete och utbildning.

Inget ungdomsproblem

Av undersökningarna framgår bland annat att det inte går att peka ut någon speciell grupp som orsak till problematiken. Det går till exempel inte att peka ut ungdomar som ett generellt stort problem. Problemen ser snarare olika ut på olika ställen och det finns ingen skillnad mellan storstad och liten stad. Det som däremot framgår tydligt är den sociala oro det finns kring människor som av olika anledningar mår dåligt och de problem som uppstår kring deras situation.

– Ur vår synvinkel är det en mediabild det är ungdomar som förstör på biblioteken. Det är inte något vi känner igen, säger Anna Troberg. Men, tillägger hon, alla måste inse att biblioteken inte själv kan lösa alla problem. Samhället och samhällsinstitutionerna måste ta sitt eget ansvar, annars blir det väldigt tungt för biblioteken och bibliotekarierna.

Arbetsgivaransvar

Anna Troberg är tydlig med att det är arbetsgivarens ansvar att arbetet fungerar och att biblioteket har ett bra arbetsmiljöarbete. Det handlar bland annat om att bibliotekarierna ska veta vad de ska göra för att desarmera situationer som kan uppstå.

– Detaljhandeln har kurser i kundkontakt vid olika situationer, så varför ska inte bibliotekarierna ha den typen av

utbildning, undrar Anna Troberg och menar att alla måste veta vilka möjligheter de har när det händer något och att DIK därför ha tagit fram en kurs som är skraddarsydd för bibliotekspersonal och chefer.

– Vi tycker det är viktigt att man går kursen tillsammans för att få gemensamma insikter. Men hittar man någon annan utbildning som fyller samma funktion är vi glada för det också. Huvudsaken är att kunskapen om hur man hanterar kundkontakt kommer ut.

DIK rekommenderar

Lika viktigt som utbildning, menar Anna Troberg, är att alla incidenter rapporteras och registreras. Att det finns system som alla känner till och att allt stök och tjafs rapporteras där.

– Det är först då man kan se hur problematiken ser ut, och ju bättre man känner till detta desto bättre kan man jobba med den.

Men det är inte bara fysiska hot och kränkningar som förekommer på biblioteken. Vid DIKs senaste undersökning tillkom en ny konfliktyta med berättelser om hot på digitala vägar. Framförallt handlar de om hot och hat i samband med gallring av böcker och synpunkter på inköp av böcker och tidskrifter.

– Många bibliotek har löst detta med att inte ha personliga mejl. Du kan fortfarande få otrevliga mejl på jobbet, men du behöver inte läsa dem på dina personliga sociala medier, säger Anna Troberg, som ändå menar att den värsta varianten är när det förekommer fysiska hot på biblioteken.

– Det är anledningen till att DIK inte vill ha ensamarbete på biblioteken.

Trots hot, våld och kränkningar är DIK inte förtjust i lösningen med att ha en vakt stationerad på biblioteket. Det finns enligt Anna Troberg undersökningar som visar att en vakt i dörren tvärtemot höjer konfliktnivån.

– Däremot tycker vi att det är bra om man kan ringa in en vakt vid behov. Och om någon ställer till bekymmer eller utgör ett hot ska man kunna avlägsna dem från biblioteket. Och till sist, fortsätter hon, har en så enkel sak som hur man möblerar avgörande betydelse och kan göra stor skillnad.

– Bibliotekarierna ska kunna göra det jobb de är utbildade för. Men man måste hitta ett bra sätt att göra det på. ■

>> **PROFILEN**

Språkläraren som blev författare

TEXT OCH BILD: ANNELI ABRAHAMSSON

I Jessica Schiefauers föräldrahem var det helt okej att som barn och ungdom testa sig fram. Det var helt okej att utvecklas som människa, att få känna sig för i livet utan press på att allt man företog sig skulle leda till någonting, eller att det i slutändan skulle gå att tjäna pengar på. I dag tror hon att det var helt avgörande för det som sedan blev – en framgångsrik författarkarriär.

Hon hade precis blivit färdig lärare och stod på en parkeringsplats i Linköping med sina kursare när hon fick telefonsamtalet: Vi vill ge ut din bok. Jessica Schiefauer svimmade och kurskamraterna blev självklart oroliga, trodde att något hemskt hade hänt.

– Jag mår bra, jag ska ge ut en bok, sa jag. Och jag som just hade förlikat mig med tanken på att arbeta som lärare. Jag hade bestämt mig för att jag inte orkade skicka in mitt manus till ännu ett förlag och bli refuserad igen. Mitt första manus skickade jag in trettio gånger. Jag skrev om och bearbetade och skickade in till samma förlag igen, utan att skriva att jag skickat in just det här manuset tidigare, och den andra gången gillade de det.

Romanen som förlaget ville ge ut var Om du var jag, som

kom ut 2010. Men det var först med sin andra bok *Pojkarna*, som hon slog igenom stort och belönades med sitt första Augustpris.

Den handlar om kompisarna Bel-la, Momo och Kim. De är fjorton år och går på högstadiet. De vill inte bli vuxna, utan vill mycket hellre fortsätta vara barnsliga. Livet präglas till stor del av killarnas kränkningar och tjejernas utsatthet, men så händer det magiska. Kamraterna dricker av en nektar som gör att de blir ... pojkar. Med det kommer en helt ny frihet och flickorna ser sin chans att lämna sina vanliga liv och stiga in i en helt ny värld.

Självttivel som ständig följeslagare

Det är förmiddag och vi sitter på Jessica Schiefauers favoritcafé i centrala Göteborg. I perioder har hon suttit här och arbetat hela dagar, trots att hon har kontor både på stan och hemma. Att sitta på café är något helt annat. Där är en ständig rörelse – frukostgäster, lunchhungriga och så eftermiddagsfikorna. Man kan spana på folk eller jobba koncentrerat.

Hon ser tillbaka på all tid hon har lagt ner, alla refuseringar, all vända och ångest, innan vändningen kom och hon blev publicerad. Trots alla framgångar drabbas hon fortfarande av tvivel och katastroftankar. Varje fredag träffar hon sin goda vän och kollega Elin Boardy. De skriver tillsammans, men på varsitt projekt. Då brukar hon lufta sina tvivel.

– Det här är pamflettlitteratur, jag kommer behöva betala tillbaka pengar till förlaget, jag ger ut den här, glömmet och gå vidare, så brukar jag säga. Nu har Elin hört det några gånger och säger: Du sa samma sak om *När hundarna kommer*, och det gjorde jag ju, säger Jessica Schiefauer.

Kollegorna är a och o

Jessica Schiefauer har några nära vänner och kollegor som har betytt allt.

FAKTA

Namn: Anna Jessica Schiefauer

Ålder: 40 år

Bor: I Utby i Göteborg

Yrke: Författare och folkhögskollärare (ifall allt annat skulle gå åt skogen kan hon alltid försörja sig)

Har gett ut: Om du var jag (2010), *Pojkarna* (2011), *När hundarna kommer* (2015) samt novellen *Vomb* och radionovellen *Barnen som lekte i Hinternasswald*, som nominerades till Sveriges radios Novellpris 2018

På nattygsbordet: *Mästaren och Margarita* av Michail Bulgakov. *Lyssnar mycket på ljudböcker.*

Här läser jag helst: På landet

Det här gör jag på fritiden: Vad är fritid? Mitt jobb är min fritid, men om jag ska koppla av ligger jag gärna på soffan och tittar på tv. Och så tycker jag om att sticka.

Det är bland dem hon har hittat styrka att fortsätta när det varit som tyngst. De är stödsystemet. Elin Boardy och Jessica lärde känna varandra på Nordiska folkhögskolan i Kungälv där de gick skivlarlinjen. Tillsammans med Klara Bengtsson och Linnéa Bernerman startade de ett fanzine, ett litteraturmagasin som hette *Fantasin*, som de gav ut mellan 2004 och 2009. I första hand startade de magasinet för att kunna publicera sina texter, men med tiden kom fanzinet att spela en stor roll i litterära kretsar. Många av de som skrev i *Fantasin* är intressanta författare i dag.

– Arbetet var väldigt självförtroendeskapande. Vi behövde en plats och byggde en och fick mycket uppmärksamhet. Den var en frisk fläkt, tror jag.

Magasinet lades ner. De blev äldre, fick barn och blev publicerade. De var inte riktigt lika fria som tidigare och hade dessutom mindre tid, men framför allt – det kändes som *Mission completed*. Nu var de författare och hade fått en plattform genom sitt författarskap och var inte lika punkiga längre.

Dras till mörker och gränser

Jessica Schiefauer väjer inte för det mörka i sina böcker, hon utforskar det och är nyfiken på vad som formar en människa.

– Jag skriver bara om sådant jag själv vill veta något om. Alla böcker börjar med att jag undrar något. Hur kan vi göra så här mot varandra? Och jag försöker forska i mina egna känslor – varför blir jag så illa berörd av det här?

Ett exempel på det är hennes tredje bok – *När hundarna kommer*. Den kom 2015 och för den belönades hon bland annat med sitt andra Augustpris i kategorin Barn- och ungdomsbok. Det var en bok som fanns i kroppen i sjutton år innan den lät sig skrivas. Den är delvis baserad på en verklig händelse. När Jessica Schiefauer var tonåring mördades John Hron, en fjortonårig pojke i Kode, inte långt ifrån där Jessica växte upp. Han misshandlades till

döds av fyra nynazister. När hon skrev När hundarna kommer var den en renodlad kärlekshistoria från början, men historien om Anton, en av huvudkaraktärernas lillebror pockade på uppmärksamhet. Han var en pojke som, likt de ungdomar som misshandlade John Hron, deltar i en dödsmisshandel. Nu var det som att historien behövde komma ut.

– Han kom in i handlingen mot slutet, jag kände att det saknades något. Han figurerade först i bakgrunden när jag började fundera på hur det såg ut för Anton, berättar hon. Hon levererar inga svar i sina böcker, inga pekpinningar eller moralkakor. Det gör henne glad.

– Jag får umgås med dessa frågor, känslor och smärtor. När jag är klar har jag inga svar, men jag känner mig lugn. Det gillar jag.

Hon intresserar sig också för gränser. Vilka gränser har vi? När når vi en gräns och vad händer när vi passerar en gräns? Och varför får man göra vissa saker och inte andra? Hon är övertygad om att individer och samhället i stort mår bra av att vi tar våra gränser på allvar, att vi lyssnar på oss själva och lär oss känna igen vad vi vill göra och gå med på. Hon säger att hon själv är rätt vanlig, har inte gjort en massa urballade grejer, utan levt ett städat liv.

– Jag har lätt för att jobba för mycket till exempel, samtidigt är det ju fantasistiskt att jag har en plats i en litterär värld där jag får bryta tabun, där jag har en persona som är en förhöjd version av mig själv.

Unga läsare

Hon skriver för unga, eller så här: Hon skriver böcker. Hon vet inte en enda författare som kategoriserar sig som ungdomsförfattare. I början ställde det till det. Förlagen hade problem med att avgöra vilka slags manus hon levererade. När Bonnier Carlsen sedan kom fram med genren Unga vuxna, lossnade det. Skillnaden mellan att skriva för unga vuxna eller vuxna är inte så stor,

Nyfiken Jessica Schiefauer väjer inte för det mörka i sina böcker, hon utforskar det och är nyfiken på vad som formar en människa.

– Jag skriver bara om sådant jag själv vill veta något om.

tycker hon. Språket och formen brukar hon alltid utforska ändå.

– Om någon frågar mig vem jag vänder mig till, så brukar jag svara: har du en relation till en ung människa, då är den här boken något för dig. Man har ju varit ung själv. Men skriver jag för en yngre publik, då får jag förhålla mig

till att deras tidshorisont är annorlunda än min, att unga människor inte har samma erfarenheter än någon som är äldre, men det är i stort sätt det enda som skiljer.

Vuxenroman på gång

Efter flera år i yrket känner Jessica ett lugn och tillförsikt, även tvivlet är numera en del av processen. Det håller henne på tårna. Nu vet hon att hennes process är lång och ostrukturerad. Att förstå att det är så, är viktigt för henne.

– Trots att jag har gett ut tre böcker så är inledningen i varje nytt projekt ganska skakig och blind, det är så det är. Samtidigt är det en del av nyfikenheten och att vara nyfiken är viktigt för mig, den är en drivkraft.

När vi ses har hennes första stora jobb för radion sänts i P3 – Smittan, en dystopi i åtta delar som hon skrev storyline, berättelsen, till. Det jobbet har onekligen gett mersmak.

– Storylinen är aortan, sedan kommer andra in i projektet och bygger kroppen. Jag lärde mig väldigt mycket, om vissa dramaturgiska grepp som vändpunkter, hur många karaktärer man kan ge röst åt, som är annorlunda i ett radiomanus. Det var väldigt roligt och lärorikt.

Nu håller hon på med en vuxenroman där utgångspunkten är kvinnokroppen och vad den är med om under ett liv. Och som vanligt har den sitt ursprung i egna frågeställningar och frustrationer. Den har debattinläggs-kvalitet, tycker hon.

– Vilka är våra grundläggande drivkrafter och vad är könsroller? Nu utforskar jag kvinnokroppen som reproduktivt verktyg och vad det gör med en kvinnas liv, på gott ont. Och sin vana trogen kommer hon förmodligen inte att ge oss några svar. Den delen överläter hon åt oss att fundera över. ■

IFLA – riktlinjer för biblioteksverksamhet barn 0-18 år

TEXT: HELÉN ANDERSSON
BILD: TORUNN RYGG, FØRDE BIBLIOTEK

Libraries for Children and Young Adults Section inom IFLA har sedan länge riktlinjer för arbete med barn och unga på bibliotek. En uppdatering har resulterat i att tidigare riktlinjer för arbete med unga på bibliotek har tagits bort.

När noll27 ringer upp Jorun Systad, ordförande i sektionen Libraries for Children and Young Adults, har det uppdaterade riktlinjerna just blivit godkända för att läggas ut på IFLAs webbplats.

Sektionen har beslutat att ta bort de tidigare riktlinjerna för arbete med unga på bibliotek. Varför det?

Vi har valt att knyta oss till internationella standarder där FN:s definition av barn är upp till 18 år. Våra uppdaterade riktlinjer är för barn mellan noll och 18 år och vi menar att riktlinjerna passar för de äldre barnen, eller ungdomarna, också.

Riktlinjerna innehåller både praktiska och mer filosofiska råd. Kan du ge något exempel?

Vi som jobbar med barn på bibliotek idag måste ha kunskap om hela barnets kultur. Det innebär bland annat kunskap om

litteratur, spel, musik och hur barn använder digitala medier. Den första punkten i våra riktlinjer handlar om att du ska känna till goda teorier och psykologi om möten med barn och unga.

När det gäller de mer praktiska råden pågår ett arbete att samla in så kallad best practice, exempel från verkligheten. Så småningom hoppas vi kunna länka dessa exempel till en Youtube-kanal. Riktlinjerna har också en del fokus på att bibliotek ska vara tillgängliga för alla barn.

Varför behövs det riktlinjer på internationell nivå?

Barn och unga är en prioriterad målgrupp på bibliotek i hela världen, och riktlinjerna finns för att vi ska kunna utveckla riktigt bra bibliotek för målgruppen. Riktlinjerna ska kunna ligga till grund för att lättare förankra verksamheten politiskt. Det fina med det internationella bibliotekssamarbetet inom IFLA är att vi utväxlar erfarenheter och på så sätt inspirerar till utveckling. Och även om det finns kulturella skillnader som till exempel att vi ser olika på målgruppen ungdomar, så är ändå likheterna fler än skillnaderna när det gäller barn och ungdomsverksamhet på bibliotek.

Vad heter de nya riktlinjerna?

IFLA guidelines for libraries service for children aged 0-18. Och de finns på IFLAs webbplats. ■

Om jag hade ett bibliotek

Foto: Thron Ullberg

Christina Wahldén är författare och journalist. Hennes bok *Falafelflickorna* är den första svenska boken för barn som handlar om hedersbrott. Boken belönades med priset Spårhunden för bästa barn- och ungdomsbok 2018.

Om jag hade ett bibliotek skulle det arbeta någon i det biblioteket. En utbildad bibliotekarie. Alla dagar. Jag har besökt så många skolbibliotek där den som är ansvarig är en mattelärare med ryggproblem eller en utbränd slöjdlärare som någon dag i veckan trycker in återlämnade böcker i hyllorna.

Det där är väl känt i bibliotekarie- och barnboksförfattarkretsar. Men det är ett demokratiskt problem att det fortfarande kan vara så.

När jag var liten tog min mamma mig till bibblan varje vecka. Jag var väldigt blyg och hade inga syskon. Min mamma var storläsare, av det mer besinningslösa slaget. Hon kunde låna Seneca och Grottbjörnens folk på samma gång.

Det där biblioteket i Barkarby utanför Stockholm där vi bodde var inte särskilt kul. Det var en barnavdelning och en vuxenavdelning, punkt slut. Inga läsarcirklar, inga föredrag, inga temaskyltningar. Ändå gjordes jag till bokälskare där, i början och mitten av 70-talet. Böckerna blev mina vänner.

Om jag hade ett bibliotek skulle det vara öppet sju dagar i veckan. Det skulle hända mycket där. För bebisar, förskolebarn, skolor, vuxna, nyanlända och pensionärer. Bibliotekarierna skulle vara navet. Entusiastiska, bubblande över något nytt och bra som de just läst.

Om jag hade ett bibliotek skulle det vara ett fönster mot världen. Jag vet att en del av mina böcker, särskilt de som handlar om hedersrelaterat våld, inte alltid lånas hem. På skolor kanske eleven lånar boken men har den i skåpet. Men jag vet också att en del elever går till bibblan, läser boken på rasten utan att låna den. Sedan ställer tillbaka den i hyllan. Ingen ska kunna se att hen har lånat den. Nästa rast kan läsningen fortsätta. I de fallen är biblioteket en underbar subversiv plats där alla kan få vara de som de verkligen är.

Om jag hade ett bibliotek vore det en förlängning av ett

vardagsrum. För de som inte har böcker hemma, för de vars föräldrar inte kan läsa på sitt första språk ens. Här vill jag att alla ska känna att böckerna är för dem, för dig. Det kostar ingenting, det är fantastiskt och demokratiskt.

Om jag hade ett bibliotek skulle det vara ungefär som biblioteket på Hogwarths. Högt i tak, oändligt, bokhyllorna försvinner uppåt, bortåt, man ser inget slut på dem. Så som Hermione ska vi alla stega runt där inne och hitta fantastiska saker vi inte visste fanns.

Om jag hade ett bibliotek skulle det inte behöva hålla på med samhällsinformation. Det är en viktig funktion, men inte bibliotekets uppgift. Inte kopiera och förklara myndighetsbeslut eller hjälpa till med olika kontakter. Inte också ansvara för konsthallen i samma hus, ”för ni sitter ju ändå i receptionen”.

Om jag hade ett bibliotek skulle det ha olika hörnor och platser. Jag tänker på skolbibblan som tillfälligt möblerat om och lagt ut mattor och kuddar direkt på golvet i en myshörna utan att tänka på det. Plötsligt satt och låg alla afghanska ensamkommande där och kände sig väldigt mycket hemma, då golvet är den naturliga sittplatsen där. Den tillfälliga myshörnan blev permanent.

Min kommande bok *Tack för allt*, som är fortsättning på *Falafelflickorna* där biblioteket är en avgörande plats, är dedicerad som följer:

Det här är en bok till alla smarta, kloka och roliga bibliotekarier. Till alla som kämpar för att unga människor ska få leva sina egna liv. Till alla som lyssnar på svårigheter utan att värdera, utan att sätta betyg. Till alla som ständigt tipsar om böcker till tröst, läkning och sällskap.

Tro på er själva! Ni är så otroligt viktiga!

CHRISTINA WAHLDÉN

PORTO
BETALT

AVS: KULTUR I VÄST 405 44 GÖTEBORG

God Jul & Gott nytt år!

Du missar väl
inte noll27 på webben!

– Där finns fler artiklar
och samtliga nummer av noll27.

I NÄSTA NUMMER

Nr 1 2019 av noll27 handlar om
det kollektiva samtalet. Vi ses!